

KRSTAREĆI SA KORTASAROM

„Nekoliko dana po povratku iz Grčke najzad sam smogla snage da se pokrenem. Naime, tokom tih nekoliko dana satima sam sedela nepomično da ne bih raspršila prizor nekog suncem isklesanog ostrva koji je u meni još trajao. Da ne bih zaplašila galeba koji prati naš brod; da odložim ponovno uskakanje u poredak pre Grčke. Jer, ja sam i dalje tamo, pod bogovima nastalim u prozračnom umu njihovih zemaljskih sledbenika, mada su oni tim svojim božanstvima podarili najniže ljudske strasti. Pijuckam 'uzo 12' ili se penjem po nekom spomeniku i razmišljam o tome kako je vreme možda i oplemenilo sve te karijatide i druge propileje brišući svojim vetrovima – mudrim kao fonetska azbuka – brišući dakle nakit i ostale drečave ukrase kako bi do nas danas dopro oblik sklada u nascentnom stanju. Gotovo kao oblik koji su oduvek imali kikladski kipovi, taj pročišćeni, a ujedno tajanstveni i nedokučivi oblik tvoje priče 'Idol sa Kikladskih ostrva'."

Ovo je deo pisma koji sam 9. septembra 1980. iz Beograda poslala Huliju Kortasaru u Pariz.¹

Dalje u tom istom pismu autoru prevratničkog romana *Školice* govorim o nekim bitnim podudarnostima s obzirom na to kako je otpočela naša prepiska² i pre nego što smo se sred silnih putovanja napokon upoznali u njegovom tadašnjem pariskom stanu, kao i s obzirom na to da je čitavim svojim književnim stvaralaštvom, a naročito bićem, on nastojao da otkrivanjem podudarnosti uspostavi smisao slučaja: *correspondances*, što bi rekao Boder.

Slučajnosti inače nema.

Kao kod drevnih moreplovaca, samo potrage ima

U Kortasarovoj priči „Rukopis nađen u džepu“, koju sam takođe prevela, glavni junak traga za srodnom dušom tako što će ona sesti prekoputa njega u pariskom metrou. Ali ga neće pogledati u oči, nego će im se pogledi dotaći na prozorskom staklu podzemnog voza. Potom i ona treba da siđe na stanici na kojoj je on zamislio da će sići, a to je stanica sa gomilom ukrštanja drugih linija. Ona treba da nastavi istom linijom koju je u toj igri na sve ili ništa on obredno postavio kao zalog pune potvrde uzajamnog prožimanja.

Kako ona ne nastavlja tako, a budući da ga već nepovratno privlači, on krši vlastita pravila i polazi za njom te ne silazi na stanici koju je bio zamislio. Tako izlaze zajedno na površinu.

¹ V. S. M. Stojaković: *Poslednje Kortasarove školice*; prvo izdanje „Bata“, Beograd, 1991, drugo izdanje Mono& Manjana, Beograd, 2006.

² Špansko, donekle izmenjeno izdanje *Poslednjih Kortasarovih školica*, upravo pod naslovom *Correspondencias*, objavila je 2009. čuvena književna poslenica Karmen Balsejs, vlasnica istoimene agencije, u sopstvenoj izdavačkoj kući *Alpha Decay*, Barselona, 2009.

On je tada recimo pita koliko je sati. Počinju da odlaze u bioskop. Postaju biblijski bliski. Tada joj on priznaje da mu je toliko stalo do nje da bi sada trebalo da se stvarno podudare na svakom koraku, bez iskoraka, bez prethodnog dogovora. Isprva ona brizne u plač, „ti si se sa mnom samo igrao, ja sam bila tvoja igračka!“, tako nekako. Zatim ona uzima ceo godišnji odmor da bi se do daljeg vozila pariskim metroom.

Priča se završava naslovom.

Da bi nekom bili nađeni svakojaki sadržaji iz džepa, uključujući tu i Bus-plus, i kojekakve ceduljice, i papirnatu maramicu, danas i mobilni telefon, a možda čak i rabljenu čačalicu, taj mora da je skončao pod gradskim saobraćajem.

Pitanje samo glasi ko je tu bio Ana Karenjina.

Ko je pravi progonitelj pita sebe i nas Kortasar u priči „Progonitelj“, u kojoj poroci proganjaju bolešću izmučenog a darovitošću neprevaziđenog džez saksofonistu Džonija Kartera. To ime i prezime jednako su rasprostranjeni kao Čarli, ili Parker, pristao je da objasni Kortasar iako je smatrao da je svako objašnjenje samo dobro prerusena greška. O tom vanserijskom muzičaru u priči knjigu piše muzički kritičar koji jeste da svesrdno pomaže neuračunljivom geniju bivajući ovako ili onako stalno uz njega, ali biografijom o drugom taj kritičar najpre želi da se i sam proslavi...

Potruga se nastavlja

U „Idolu sa Kikladskih ostrva“ Kortasar opet stvara – i u svom spisateljskom postupku, a i među likovima te svoje priče iz 1956 – onaj napon koji, govoreći o predsokratovskoj erotologiji, a u vezi sa žudnjom, Anica Savić Rebac velelepno obrazlaže. Dok nije sa obrazloženja prešla na bivanje do kraja. U smrt.

Tek, u toj Kortasarovoj priči dvojica glavnih junaka su arheolozi, a žena jednog od njih je muzejska restauratorka. Sad se sve troje nalaze na nekom od ostrva Kikladskog arhipelaga na istoku Sredozemlja. Tačnije, na Egejskom moru.

Južnoamerički kolega, imenom Somosa, kao jedinom faktografskom odrednicom koju autor nudi u vezi sa njime, iz teško pristupačne pećine prvi izvlači figurinu s prapočetaka vremena. Ni neverni a prevrtljivi i osvetoljubivi bogovi klasičnog Panteona zvanične kolevke Zapadne civilizacije nisu još postojali, kao što se ni za bronzu još nije znalo. Ispušta krik radosti povodom pronalaska statuete moguće pramajke sa izraženim ženskim odlikama plodnosti ili/i sladostrašća. Žena francuskog kolege, imenom Tereza, dotle se sunčala bez gornjeg dela dvodelnog kupaćeg kostima. Privučena iznenadnim Somosinim krikom, i ona dotrčava. Golih grudi. Muž, Francuz, strogo je opominje, da ne kažemo prekoreva. Dotle Tereza nije ni bila svesna svog ženskog obličja.

Do kraja toga dana Tereza više nije htela da prozbori sa takvim svojim mužem, obaška *Liberté, Fraternité i Fragonard*. Ipak, noć je pala i, kako kaže Kortasar – koji nikad neće reći „vodili su ljubav“ – njih dvoje su pod šatorom opet bili i noć i ostrvo za sebe.

Po njihovom pak povratku u Pariz francuski arheolog se sve ređe viđa sa kolegom Somosom. Somosa sada izliva kalupe nađene statuete u svojoj kući koja negde sred Grada svetlosti ima čak i neku osunčanu baštu. Kolegi Francuzu je još ranije rekao da prava sta-

tueta pripada obojici, ali da mu je on neće nikad dati. Kolega Francuz – Terezin muž – u istom gradu odlučuje da obiđe onoga o kome sa svojom ženom više i ne govori.

Odlazi Terezin muž kod kolege sa bašticom sred Pariza, posle ko zna koliko meseci, i pita Somosu kako mu idu kopije/replike. Niko ne pominje Terezu. Domaćin nudi gosta konjakom. Moguće i viskijem; moguće *on the rocks*. Nije ni bitno. Tek, domaćin ne pije: on mora da posti pre žrtvenog obreda.

Francuski kolega je još ranije rekao ženi da je Somosa malko zastranio. I Somosi sad kaže, slušaj, da nisi ti pomalo preterao. Somosa i tada nastavlja da priča o diplama, o zvuku dosluha sa osnovnim zakonima prirode, i bez reči; o krvi iz davnine, pre svih priča. Ponavlja kolegi kako on to ne može da obuhvati jer je sveden na razum. Naučnički, kartezijanski, svejedno. Iz takvog razuma ne možeš da dopreš do oblika ove nepatvorene lepote, govori dalje Somosa dok rukom prelazi preko zakočenih grudi bezizražajne statuete. Kolega pomišlja kako je možda dobro, a možda i nije to što je svojoj ženi Terezi pre toga kazao da mu se pridruži kod Somose.

Za to vreme Somosa skida košulju. Potom, već u erekciji, skida i pantalone. Kolegu više i ne vidi nego gleda kroz njega, a kolega pomišlja: *Nije trebalo da dozvolim da se tako uzbudi i na ovaj način uživi sa ovim našim poslom.*

Terezin muž vidi kako Somosa dohvata i neku kamenu sekiru.

Kaže Kortasar u toj priči kako je donekle pićem zahvaćeni kolega na Somosu, obuzetog odjecima šuma kojih nikad nije ni bilo na grčkim ostrvima, primenio japansku tehniku. Niši. Šta god to značilo.

I još kaže kako se Francuz zahvaljujući toj tehnici odbranio od pomahnitalog kolege kome je preoteo sekiru.

Francuski arheolog ispija do kraja svoju čašu dok se pita kud sa lešom. Da li da zovne policiju, hitnu pomoć, stručnu javnost. Da li da Terezu poštedi takvog raspleta...

Jeste da joj je on rekao kako ide kod kolege, i jeste da je još dodao kako ne bi bilo zgorog da se i ona za promenu pojavi.

Tereza mu je rekla – biću tamo za toliko i toliko.

Za to vreme, i francuski arheolog – Terezin muž – svlači košulju. Zakrvavljenim rukama, jer je njima pomerao leš, Francuz prelazi preko svoga lica. I sam skida košulju. Stvarno je sad nesnosna vrućina i u Parizu. Ali Somosa je odista poludeo. Skida stoga i pantalone.

A Tereza – kaže francuski arheolog, sa kamenom sekirom iza vrata kroz koja tek treba Tereza da uđe – Tereza je oličenje tačnosti...

„Oličenje tačnosti“, kaže Kortasar na srpskom. Sve ostalo što je po inače znalačkim predvodima kazao, a sa stanovišta traduktološke nauke o nasušnoj potrebi za sporazumevanjem, u ovom slučaju je još jedno izneveravanje osnovnog pristupa bivanju i pisanju ovakvog autora, koji temeljno zahvaćen davnašnjim i tekućim metafizikama, na kraju zapitanosti nad ukupnim ponorom sasvim *New Wave* – i to *avant la lettre* – spušta loptu. Razbija egzistencijalnu paniku i negde u *Školicama* kaže kako smo ruku, u očajanju, podigli ne bismo li zaustavili taksi. Ukratko, „oličenje tačnosti“: nikako od reči do reči prema doslovnom izvorniku.

Uostalom, i pomenute *Školice* mogle su da se, po autorovom kazivanju, nazovu i Mandale. Kortasar se i tu opredelio za dostupnost sred lavirinta. Opredelio se za jedan pločnik, sada i ovde i zauvek.

A na Kritu, Minotaur.

Kortasar je njega smatrao podvižnikom, a ne Tezeja, onoga koji dva plus dva četiri nemaštovito sastavlja svoj domaći zadatak.

Prvi objavljeni roman argentinskog pisca Hulija Kortasara (1914, Brisel – 1984, Pariz), a treći koji je dotle napisao, pod naslovom *Nagrade* (1960) odnosi se, između ostalog, na putnike jedne nagradne plovidbe.

Ovog severnjačkog leta poremećene klime rešila sam da samu sebe nagradim krstarenjem preko turističke agencije. Pa da se posle, kao sav normalan svet, žalim na smeštaj i na hranu. Priznajem, razočarana sam: sve je bilo čista bajka. Kakvu Hulio nije nikad napisao. Kako ju je samo na svoj način živeo...

Kikladska ostrva, najzad!

Mikonos, Milos, Santorini, Heraklion, Efes i narodi i narodnosti na brodu, u posadi i među putnicima.

I jedan ružičanstveni pelikan za kog se ispostavilo da se zove Petros.

Preko Fejsbuka mnogi mi kažu kako su tamo osamdesetih prošlog veka isto upoznali pelikana koji se isto zvao. Došli smo do toga da je Zevs u stvari bio u braku sa Herom, svojom sestrom, i da je Knosos pomalo lažirao pravi arheolog, a povodom delfina, naknadno ovekovečenih u muzeju u koji nisam otišla.

Otišla sam, Hulisimo Hulio, na plažu. Na plaže raznobojnog šljunka. Vulkanskog peska. Opet sam pila „uzo 12“.

I jedva čekala da ti kažem *vamos a la playa*. Da ti kažem kako su se svi ti naši nemački mislioci, opčinjeni morem i grčkom svetlošću uredno brijali pred ogledalom, i pred njim izvodili svoje modne bakenbarde i druge facijalne lavirinte...

Jedva sam čekala da ti se javim.

Ali i da ostanem tamo, zauvek.

Pored sedmogodišnje magarice Marike, na Mikonosu.

Letim tako od Beograda do Atine, put Pireja, a do mene sedi lekar koji me stidljivo pita jesam li to ja. Slušao me je na nekoj književnoj večeri. Kaže, nešto ste pričali o Kortasaru.

Taj lekar zove se Silvio.

Moja statueta je takav jedan susret.